

ХЕРСОНСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
Кафедра педагогіки та психології дошкільної
та початкової освіти

**ПСИХОЛОГО-ПЕДАГОГІЧНІ УМОВИ
ВДОСКОНАЛЕННЯ ПІДГОТОВКИ
КАДРОВОГО ПОТЕНЦІАЛУ ЗАКЛАДІВ
ДОШКІЛЬНОЇ ТА ПОЧАТКОВОЇ ОСВІТИ**

Колективна монографія

ХЕРСОН – 2021

ISBN 978-617-7917-05-1

Психолого-педагогічні умови вдосконалення підготовки кадрового потенціалу закладів дошкільної та початкової освіти: колективна монографія. / За заг. ред. Б.М. Андрієвського. – Херсон: ХНТУ, 2021. – 152 с.

Рецензенти:

Голобородько Євдокія Петрівна – член-кореспондент НАПН України, доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки й менеджменту освіти КВНЗ «Херсонська академія неперервної освіти».

Яцула Тетяна Володимирівна – доктор педагогічних наук, професор кафедри професійної освіти Херсонського державного аграрно-економічного університету.

Загальна редакція:

Андрієвський Борис Макійович – доктор педагогічних наук, професор кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти Херсонського державного університету.

Упорядкування та редакційне оформлення:

Денисенко Вероніка В'ячеславівна – кандидат педагогічних наук, доцент кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти ХДУ.

Обговорено та рекомендовано до друку на засіданні кафедри педагогіки та психології дошкільної та початкової освіти ХДУ (протокол №6 від 04.12.2020 р.).

Розглянуто та рекомендовано до друку на засіданні вченої ради педагогічного факультету ХДУ (протокол №5 від 15.12.2020 р.).

Затверджено відповідно до рішення вченої ради Херсонського державного університету (протокол №7 від 21.12.2020 р.).

ЗМІСТ

<i>Петухова Л.Є.</i> Передмова.....	5
<i>Андрієвський Б.М.</i> Прогностичний підхід до підготовки кадрового педагогічного потенціалу.....	7
<i>Анісімова О.Е., Горлова А.В.</i> Формування здатності до комунікації як важливого компонента професійної компетентності майбутніх педагогів.....	20
<i>Вінник Т.О.</i> Формування інформаційної компетентності вчителя початкової школи.....	35
<i>Голінська Т.М.</i> Аналіз педагогічного досвіду з естетичного виховання дітей молодшого шкільного віку.....	47
<i>Гриценко І.В.</i> Реалізація вчителем умов застосування художнього діалогу як засобу формування естетичної культури молодших школярів.....	69
<i>Денисенко В.В.</i> Особливості виховної роботи вчителя з формування моральної культури учнів в умовах полікультурного середовища початкової школи.....	85
<i>Казаннікова О.В.</i> Вплив освітнього середовища на психічне здоров'я студентів у процесі навчання в період пандемії covid-2019.....	98
<i>Полєвікова О.Б.</i> Лінгводидактична підготовка вихователів ЗДО до формування білінгвальної мовленнєвої особистості дошкільника....	113
<i>Цюпак І.М.</i> Специфіка фахової підготовки майбутніх вихователів до формування математичної компетентності дошкільників.....	128

Цюнак Ірина Миколаївна

*кандидат педагогічних наук,
доцент*

СПЕЦИФІКА ФАХОВОЇ ПІДГОТОВКИ МАЙБУТНІХ ВИХОВАТЕЛІВ ДО ФОРМУВАННЯ МАТЕМАТИЧНОЇ КОМПЕТЕНТНОСТІ ДОШКІЛЬНИКІВ

Сучасні тенденції розвитку українського суспільства вимагають трансформації існуючих підходів фахової підготовки майбутніх вихователів до формування математичної компетентності дошкільників, так і пошуку нових методів роботи. Сучасний вихователь повинен уміло поєднувати академічні знання з дошкільної педагогіки та методик дошкільної освіти з новітніми тенденціями у розвитку дошкільників.

Теоретико-методологічним підґрунтям готовності майбутніх вихователів до формування елементарних математичних уявлень дітей стали праці Л. Балла, О. Безпалько, К. Дурай-Новакової, М. Дьяченко, Л. Кандибовича, М. Левітова, А. Ліненко, Е. Макагона, які тлумачать її як цілісне усталене утворення в складі особистісних характеристик педагога-професіонала, що він набуває в процесі свого професійного становлення.

Про необхідність спеціальної підготовки майбутніх вихователів до формування елементарних математичних уявлень дошкільників

наголошено у працях: А. Белошистої, Л. Гайдаржийської, Т. Жаровцевої, С. Скворцової, Н. Фрайлах. Різним аспектам формування елементарних математичних уявлень у дітей присвячено праці Н. Баглаєвої, Ф. Блехер, Л. Глаголевої, В. Кемниць, З. Лебедевої, Т. Степанової, К. Щербакової та інших науковців.

Проблемі формування математичної компетентності дітей дошкільного віку присвячено праці Л. Зайцевої, Н. Міської, І.Таран. Аналіз наукових добутоків, доводить, що визначена проблема є достатньо актуальною.

Підготовка майбутніх вихователів до формування математичної компетентності дошкільників має розглядатися як динамічне явище, що детерміноване внутрішніми й зовнішніми чинниками, і яке відбувається як процес, спрямований на усвідомлення й засвоєння певного змісту професійно-педагогічної діяльності та способів його реалізації з урахуванням запитів суспільства та вимог часу. У Стандарті вищої освіти України спеціальності 012 «Дошкільна освіта» [7] серед загальних компетентностей підготовка майбутніх вихователів до формування математичної компетентності дошкільників виділяємо такі:

КЗ-7. Здатність вчитися і оволодівати сучасними знаннями.

КЗ-8. Здатність застосовувати знання у практичних ситуаціях.

Проте, у Стандарті не передбачено фахової компетентності щодо підготовка майбутніх вихователів до формування математичної компетентності дошкільників, але є фахові компетентності які частково вирішують завдання підготовки:

КС-2. Здатність до розвитку в дітей раннього і дошкільного віку базових якостей особистості (довільність, самостійність, креативність, ініціативність, свобода поведінки, самосвідомість, самооцінка, самоповага).

КС-3. Здатність до розвитку допитливості, пізнавальної мотивації, пізнавальних дій у дітей раннього і дошкільного віку.

КС-9. Здатність до розвитку перцептивних, мнемічних процесів, різних форм мислення та свідомості в дітей раннього і дошкільного віку.

Під математичним розвитком дошкільників слід розуміти зрушення й зміни в пізнавальній діяльності особистості, які відбуваються в результаті формування елементарних математичних уявлень і пов'язаних з ними логічних операцій. Таким чином формування елементарних математичних уявлень - це цілеспрямований і організований процес передачі й засвоєння знань, прийомів і способів розумової діяльності (в галузі математики). З поглядів Н. Фрейлах [9] завданнями методики математичного розвитку як наукової галузі виступають:

1. Наукове обґрунтування програмних вимог до рівня сформованості математичних уявлень у дітей дошкільного віку в різних вікових групах.

2. Визначення змісту математичного матеріалу для формування пізнавальної активності дітей у дошкільному закладі.

3. Розробка й впровадження в практику роботи закладу дошкільної освіти ефективних дидактичних засобів, методів і різноманітних форм організації роботи з математичного розвитку дітей.

4. Реалізація наступності у формуванні математичних уявлень у дошкільному закладі й у школі.

5. Розробка змісту підготовки майбутніх вихователів, здатних здійснювати освітню роботу з математичного розвитку дошкільників.

6. Розробка методичних рекомендацій батькам з математичного розвитку дітей в умовах сім'ї.

Підготовка майбутніх вихователів до формування математичної компетентності дошкільників передбачає вивчення теоретичних засад методики формування елементарних математичних уявлень у дітей дошкільного віку, закономірностей засвоєння дітьми елементарних математичних уявлень; програми, принципи, методи, прийоми, форми навчання дошкільників елементам математики. Тому, вважаємо за необхідне проаналізувати запропоновані Міністерством освіти і науки програми розвитку дітей [6], визначити складові математичної компетентності дошкільника, що є основою на які базується підготовка компетентного фахівця.

Так, у комплексній освітній програмі «Дитина в дошкільні роки» [3] виділено такі складові уведення дитини у світ кількості, геометрії, простору і часу: «Кількість та лічба», «Величини», «Геометричні уявлення», «Орієнтування у просторі», «Орієнтування у часі», «Логіко-математичні уявлення». Програмою спрогнозовано показники логіко-математичної компетенції дитини в залежності віку за розділами програми.

Освітньою програмою для дітей від двох до семи років «Дитина» [3] передбачено такі змістові складові з формування математичних знань дітей: «Формування уявлень про множину», «Формування уявлень про число», «Додавання та віднімання», «Ознайомлення з величиною предметів», «Ознайомлення з формою предметів», «Орієнтування в просторі», «Орієнтування в часі».

Освітні завдання сформовано з урахуванням віку дітей та в загальному вигляді трактуються так: - виховувати інтерес до вирішення логіко-математичних завдань та вправ на заняттях з різних розділів програми; - поглиблювати і розширювати уявлення про елементи математики; - формувати потребу використовувати набуті логіко-математичні компетентності в різних видах діяльності.

У програмі розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» [2] елементарні математичні уявлення формуються на засвоєні дошкільником основних сенсорних еталонів: «Величина предметів», «Геометричні фігури», «Орієнтування у просторі», «Орієнтування в часі».

Отже, проаналізовані програми мають приблизно однакові складові, щодо формування математичної компетентності дошкільника:

- кількість та лічба, формування уявлень про множину, формування уявлень про число, додавання та віднімання;
- величини, ознайомлення з величиною предметів;
- геометричні уявлення, ознайомлення з формою предметів, геометричні фігури;
- орієнтування у просторі;
- орієнтування у часі;
- логіко-математичні уявлення.

У своєму дослідженні з вивчення методики математичного розвитку Фрейлах Н. визначає мету, завдання та короткий зміст розділів з формування елементарних математичних уявлень у закладі дошкільної освіти. Зазначмо їх.

Мета математичного розвитку дошкільників: всебічний розвиток особистості дитини; формування пізнавальної активності; корекційно-освітня робота.

Завданнями математичного розвитку дошкільників є:

- формування системи елементарних математичних уявлень;
- формування передумов математичного мислення;
- формування сенсорних процесів і здібностей;
- розширення й збагачення словника й удосконалювання зв'язаного мовлення;

- формування початкових форм навчальної діяльності.

Короткий зміст розділів які пропонує Н. Фрейлах [9]:

«Кількість і лічба (рахунок)»: уявлення про множину, число, лічба/рахунок, арифметичні дії, текстові завдання.

«Величина»: уявлення про різні величини, їх порівняння й вимірювання (довжина, ширина висота, товщина, площа, об'єм, маса, час).

«Форма»: уявлення про форму предметів, геометричні фігури (плоскі і об'ємні), їх властиві й відношення.

«Орієнтування в просторі»: орієнтування на своєму тілі, щодо себе, щодо предметів, щодо іншої особи, орієнтування на площині й у просторі, на аркуші паперу (чистому й у клітинку), орієнтування в русі.

«Орієнтування в часі»: уявлення про частини доби, дні тижня, місяці й пори року; розвиток «чуття часу».

Серед завдань з формування математичних уявлень та подальшого математичного розвитку дітей науковці К. Щербакова [10], Т. Дорошенко й В. Мацько [8] виділяють такі:

- накопичення знань про множину, числа, величину, форму, простір та час як основи математичного розвитку;

- формування початкової орієнтації в кількісних, просторових і часових уявленнях навколишньої дійсності;

- формування навиків і умінь у рахунку, обчисленні, вимірюванні, моделюванні, загальнонавчальних умінь;

- оволодіння математичною термінологією;

- розвиток пізнавальних інтересів і здібностей, логічного мислення, загальний інтелектуальний розвиток дитини.

Для здійснення грамотного навчання дошкільників, їх математичного розвитку вихователь сам повинен знати предмет науки

математики, психологічні особливості розвитку математичних уявлень дітей і методику роботи. Варто вказати на зв'язок теорії та методики формування елементарних математичних уявлень з іншими науками, а саме з математикою, педагогікою (загальною, дошкільною, спеціальною), психологією (загальною, дошкільною, спеціальною), фізіологією, частковими методиками математики, методикою шкільної математики.

Формування математичної компетентності базується на загально дидактичних принципах: свідомості й активності, наочності, діяльнісного підходу, систематичності й послідовності, міцності знань, постійної повторюваності, науковості, доступності, зв'язку з життям, розвиваючого навчання, індивідуального й диференційованого підходу, корекційної спрямованості та ін.

Методи організації й здійснення навчально-пізнавальної діяльності з формування математичної компетентності дошкільника мають в основі загально педагогічні, проте серед них є специфічно-математичні.

Перша група методів забезпечує перцептивний аспект методики (перцепція - чуттєве сприйняття зовнішніх предметів людиною). До цієї групи належать методи, що забезпечують передачу освітньої інформації вихователем і сприйняття її дітьми через слухання, спостереження, практичні дії:

а) словесний (пояснення, бесіда, розповідь, інструкція, питання, відповідь й ін.);

б) наочний (демонстрація, показ, ілюстрування розглядання й ін.);

в) практичний (предметно-практичні й розумові дії, дидактичні ігри й вправи й ін.).

Розкриємо особливості словесного методу. Варто зазначити, що вся робота має бути обов'язково побудована на діалозі вихователь - дитина. До мовлення вихователя висуваються певні вимоги, воно має бути: емоційне; грамотне; доступне; чітке; досить голосне; привітне; під час роботи з молодшими дошкільниками у мовленні вихователя має бути загадковий тон, казковий, таємничий, щодо темпу - нешвидкий, багаторазові повторення; у старших групах тон мовлення вихователя такий, що зацікавлює, з використанням проблемних ситуацій, темп в свою чергу досить швидкий, наближений до ведення уроку в школі.

До мовлення дітей теж є певні вимоги, воно має бути: грамотне; зрозуміле (якщо в дитини є проблеми у вимові, вихователь проговорює відповідь і просить повторити); повними реченнями (якщо цього вимагає правильно поставлене питання); з потрібними математичними термінами й поняттями; досить голосне.

Особливості наочного методу базуються на основі видів наочного матеріалу: демонстраційний і роздавальний; сюжетний і безсюжетний; об'ємний і площинний; спеціально-рахунковий (рахункові палички, абак (вид «рахівниці»), «рахівниця» й ін.); фабричний і саморобний.

До застосування наочного матеріалу висувається ряд методичних вимог:

- нове програмне завдання краще починати із сюжетного об'ємного матеріалу;
- після засвоєння запланованого освітнього матеріалу переходити до сюжетно-площинної й безсюжетної наочності;
- одне програмне завдання пояснюється з використанням значної різноманітності наочного матеріалу;

- обов'язково новий наочний матеріал краще показати дітям заздалегідь.

За потреби вихователь може виготовити саморобний наочний матеріал, вкажемо вимоги до нього: гігієнічний (фарби ламінують, покриваються плівкою, оксамитовий папір використовується тільки для демонстраційної наочності); естетичний; реалістичний; різноманітний; однорідний; міцний; логічно пов'язаний (заєць — морква, білка — шишка тощо); достатня кількість з урахуванням кількості дітей.

До особливостей використання практичного методу належать:

- виконання дітьми різноманітних предметно-практичних і розумових дій;

- обов'язкове використання дидактичного матеріалу;

- формування математичних уявлень у результаті дії з дидактичним матеріалом;

- формування спеціальних математичних навичок (рахунку, вимірювання, обчислення і ін.);

- зв'язок та поєднання математичних уявлень з різними видами діяльності дитини у побуті, грі, праці й ін.

Друга група методів забезпечує гностичний аспект методики (гностичний – від *gnostikos* «обізнаний»; «знання») - це методи, що забезпечують засвоєння нового матеріалу дітьми шляхом активного запам'ятовування, самостійних міркувань або проблемної ситуації, до них належать:

а) ілюстративно-пояснювальний;

б) проблемний;

в) евристичний (частково-пошуковий);

г) дослідницький і ін.

Третя група методів забезпечує логічний аспект (методи, що характеризують розумові операції при наданні й засвоєнні освітнього матеріалу):

- а) індуктивний (від часткового до загального);
- б) дедуктивний (від загального до частки).

Четверта група методів забезпечує управлінський аспект методики (методи, що характеризують ступінь самостійності освітньо-пізнавальної діяльності дітей):

- а) робота під керівництвом педагога;
- б) самостійна робота дошкільників.

Кожен метод має в інструментарії прийоми формування математичної компетентності дошкільників:

1. Демонстрація (звичайно використовується при повідомленні нових знань).
2. Інструкція (використовується при підготовці до самостійної роботи).
3. Пояснення, вказівка, роз'яснення (використовуються для запобігання, виявлення й усунення помилок).
4. Запитання до дітей.
5. Словесні звіти дітей.
6. Предметно-практичні й розумові дії.
7. Контроль і оцінка.

До запитань, що ставить вихователь діям висувається ряд вимог. Так, запитання до дітей мають бути точними, конкретними, лаконічними; у запитання має прослідковуватись логічна послідовність; різноманітність формулювань; питання невеликі, але достатня кількість; уникати питань, що підказують; уміло користуватися додатковими запитаннями; вихователь обов'язково має надавати дітям час на обмірковування.

До відповідей дітей висуваються вимоги: короткі або повні залежно від характеру питання; на поставлене питання; самостійні й усвідомлені; точні, ясні; досить голосні; граматично правильні.

Зазначені методи та прийоми використовуються вихователем у різних формах роботи з формування математичної компетентності дошкільників, зазначмо й схарактеризуємо основні з них:

1. Заняття:

- вирішується завдання: надати нові, повторити, закріпити й систематизувати знання, уміння й навички;
- відбувається: планомірно, регулярно, систематично (тривалість і регулярність відповідно до програми, віку);
- охоплення дітей: група або підгрупа (залежно від віку й проблем у розвитку);
- провідна роль належить вихователю.

2. Дидактична гра:

- вирішується завдання: закріпити, застосувати, розширити знання, уміння й навички;
- відбувається: на занятті або поза заняттями;
- охоплення дітей: група, підгрупа, одна дитина;
- провідна роль: вихователь і діти.

3. Індивідуальна робота:

- вирішується завдання: уточнити знання, уміння й навички, усунути прогалини;
- відбувається: на занятті або поза заняттями;
- охоплення дітей: одна дитина;
- провідна роль: вихователь.

4. Дозвілля (день математики, математичний ранок, свято, вікторина тощо):

- вирішується завдання: захопити математикою, підвести підсумки;

- відбувається: 1— 2 рази на рік;
- охоплення дітей: група або кілька груп;
- провідна роль: вихователь і інші фахівці.

5. Самостійна діяльність:

- вирішується завдання: повторити, застосувати, відпрацювати знання, уміння й навички;

- відбувається: під час режимних процесів, побутових ситуацій, повсякденної діяльності;

- охоплення дітей: група, підгрупа, одна дитина;
- провідна роль: діти й вихователь.

Вчені зазначають, що використання засобів забезпечує репрезентацію дошкільникам складних математичних понять у доступній формі відповідно до вікових особливостей їхнього мислення, сприяє накопиченню чуттєвого досвіду; надає можливість вихователю керувати пізнавальною діяльністю дітей. Засобами математичного розвитку дошкільників можуть бути реальні предмети і явища навколишньої дійсності: іграшки, геометричні фігури, картки з зображенням математичних символів - цифр, знаків, дій; дидактичні та логіко-математичні ігри, завдання з математичними паличками (головоломки), логічні завдання графічного змісту (лабіринти, кросворди, ребуси), арифметичні задачі з логічним навантаженням, ігрові ситуації [8, с. 52].

Організація освітньої роботи з формування математичної компетентності дошкільників, як активної діяльності потребує принципово нового підходу. Вона має охоплювати всі сторони життєдіяльності дитини. Для більш ефективної роботи доречним є

використання спеціальних засобів формування математичної компетентності дошкільників:

1. Обладнання для ігор і занять (складальне полотно, рахункова драбинка, фланелеграф, магнітна дошка, дошка для письма, ТЗН й ін.).

2. Комплекти дидактичного наочного матеріалу (іграшки, конструктори, будівельний матеріал, демонстраційний і роздавальний матеріал, набори «Вчися лічити» і ін.).

3. Література (методичні посібники для вихователів, збірники ігор і вправ, книги для дітей, робочі зошити й ін.).

Завдання сучасної освіти спрямовані на створення сприятливих умов для особистісного становлення й творчої самореалізації кожної дитини, формування компетентності в різних сферах діяльності (зокрема математичної). Концептуальною ідеєю є залучення дитини-дошкільника в активну пізнавальну діяльність, основу якої складає синтез сучасних підходів (діяльнісного, компетентнісного, індивідуально-диференційованного) і забезпечення оволодіння дошкільниками математичними знаннями відповідного до вимог Базового компонента дошкільної освіти [1].

Метою діяльнісного підходу є формування в дітей математичних знань на основі засвоєння узагальнених способів дій. Його реалізація відбувається на спеціально організованому навчанні (заняттях). Компетентнісний підхід передбачає залучення дітей до розв'язання практичних задач, надаючи їм можливості застосувати набуті знання в різних сферах життєдіяльності. Раціонально змінюючи та перетворюючи навколишню дійсність, дошкільники набувають початкового практичного досвіду [5].

Залежно від рівня знань, самостійності дітей педагог обирає форму організації навчально-пізнавальної діяльності (індивідуальну, групову, колективну). Використання різних форм організації

навчальної діяльності допоможе вихователі побудувати взаємодію з дитиною на умовах співпраці.

Наявність знань про різні сфери діяльності людини (природу, суспільне та природне довкілля), сприяє формуванню цілісних уявлень про предмети, явища; розширює пізнавальні інтереси й можливості, забезпечує сприйняття світу як єдиного цілого.

Заняття є основною формою організації навчання дітей математиці в ЗДО. Запропоновані у методичній літературі конспекти занять є орієнтовними. Залежно від умов організації заняття можна варіювати послідовність завдань, збільшувати або зменшувати їх кількість, включати додаткові.

Фрейлах Н. пропонує таку структуру традиційних занять з математики: 1. Організація заняття. 2. Хід заняття (вступна й основна частини). 3. Підсумок заняття [9]. Розкриємо та схарактеризуємо кожну з частин:

1. Організація заняття: заняття починається не за столами, а зі збирання дітей навколо вихователя, який пропонує їм завершити свої ігри, перевіряє їх зовнішній вигляд, щоб їх не відволікали не завершені справи, іграшки, розкуйовджене волосся, розстібнутий гудзик чи незаправлена сорочка тощо. Вихователь привертає увагу, повідомляє про скорий початок заняття, розсаджує з урахуванням індивідуальних особливостей, запланованої роботи, чи враховуючи проблеми в розвитку (зору, слуху й ін.).

Молодший дошкільний вік: підгрупу дітей можна, наприклад, посадити на стільці півколом перед вихователем.

Старший дошкільний вік: група дітей звичайно сідає за парти/столи по двоє, обличчям до вихователя, тому що проводиться робота з роздатковим матеріалом, формуються навички навчальної діяльності.

Організація залежить від змісту роботи запланованої вихователем, доцільності саме такого способу, вікових й індивідуальних особливостей дітей. Заняття може починатися й проводитися в ігровій кімнаті, у спортивному або музичному залі, на вулиці та ін., стоячи, сидячи й навіть лежачи на килимі.

Початок заняття має бути емоційним, зацікавлюючим, радісним. Молодший дошкільний вік: використовуються сюрпризні моменти, іграшковий гість, казкові сюжети. Старший дошкільний вік: доцільно використовувати проблемні ситуації, у II півріччі - організовується робота чергових, обговорюється, чим займалися на минулому занятті (з метою підготовки до школи).

2. Хід заняття: подаємо приблизні частини ходу математичного заняття. Кількість частин і порядок залежать від віку дітей, їх індивідуальних особливостей і запланованих завдань:

1. Математична розминка (звичайно зі старшої групи).
2. Робота з демонстраційним матеріалом.
3. Робота з роздатковим матеріалом.
4. Фізкультхвилинка.
5. Дидактична гра.

У молодшій групі: на початку року може бути тільки одна частина — дидактична гра; у другій половині року — до трьох частин (звичайно це робота з демонстраційним матеріалом, робота з роздатковим матеріалом, рухлива дидактична гра).

У середній групі: звичайно чотири частини (починається регулярна робота з роздатковим матеріалом, після якої необхідна фізкультхвилинка).

У старшій групі (6 р.ж.): до п'яти частин.

У старшій групі (7 р.ж.): до семи частин.

Тривалість занять залежить від віку та витривалості дітей, так урахувуючи, що увага дітей зберігається: 3-4 хвилини в молодших дошкільників, 5-7 хвилин у старших дошкільників - це і є приблизна тривалість однієї частини.

Обов'язковою частиною в занятті є фізкультхвилинка. Їх види різноманітні, а використання залежить від роботи яку планує на занятті вихователь:

1.Віршована форма (дітям краще не проговорювати, а правильно дихати) — звичайно проводиться в 2-ій молодшій й середній групах.

2.Набір фізичних вправ для м'язів рук, ніг, спини й ін. (краще виконувати під музику) — доцільно проводити в старшій групі.

3.3 математичним змістом (застосовуються, якщо заняття не несе великого розумового навантаження) — частіше застосовується в старшій групі.

4.Спеціальна гімнастика (пальчикова, артикуляційна, для очей і ін.) — регулярно проводиться з дітьми із проблемами в розвитку.

Зауваження до використання фізкультхвилинки:

- якщо заняття рухливе, фізкультхвилинку можна не проводити;
- якщо заняття занадто рухливе, замість фізкультхвилинки

можна проводити релаксацію.

3. Підсумок заняття: будь-яке заняття повинне бути закінченим.

У молодшій групі: вихователь підбиває підсумок після кожної частини заняття («Як добре ми пограли" "Ми складали/розглядали/збирали..." .)

У середній групі: наприкінці заняття вихователь сам підбиває підсумок, залучаючи дітей («Про що ми сьогодні довідалися нового? Про що говорили? У що грали?»).

У старшій групі: діти самі роблять висновки («Чим ми сьогодні займалися? Що нового вивчили? Які вправи чи завдання були складними, а які легко було виконати») Організовується робота чергових.

Необхідно оцінити роботу дітей (у тому числі індивідуально вказуючи на успіхи дітей, навіть якщо вони не значні).

Кожне математичне заняття для дошкільників має бути побудоване з урахуванням методичні вимоги, що залежать від принципів навчання [9]:

1. Завдання беруться з різних розділів освітньої програми щодо формуванню елементарних математичних уявлень і комбінуються у взаємозв'язку.

2. Нові завдання подаються невеликими порціями й конкретизуються для даного заняття.

3. На одному занятті доцільно вирішувати не більше одного нового завдання, інші на повторення й закріплення.

4. Знання даються систематично й послідовно в доступній формі.

5. Використовується різноманітний наочний матеріал.

6. Демонструється зв'язок отриманих знань із життям.

7. Проводиться індивідуальна робота з дітьми, здійснюється диференційований підхід до підбору завдань, вправ, ігор.

8. Регулярно здійснюється контроль над рівнем засвоєння матеріалу дітьми, виявлення прогалин у їхніх знаннях і їх усунення.

9. Уся робота має розвивальну, корекційно-виховну спрямованість.

10. Заняття з математики проводяться в першій половині дня в середині тижня.

11. Заняття з математики краще поєднувати із заняттями, що не вимагають великого розумового навантаження (фізкультура, музика, малювання).

12. Можна проводити комбіновані й інтегровані заняття з різних методиках, якщо завдання сполучаються.

13. Кожна дитина має брати активну участь у кожному занятті, виконувати розумові й практичні дії, відбивати в мовленні свої знання.

Для підтримки гарної працездатності в дітей на занятті потрібна: словесна активізація, чергування різних видів діяльності, зміна наочного матеріалу, фізкультхвилинка й релаксація, важкий новий матеріал подавати через 3-5 хвилин від початку заняття до 15-18-ї хвилини.

Також потрібно враховувати психологічні передумови підтримки пізнавального інтересу до математики: створення позитивного емоційного ставлення до вихователя; створення позитивного ставлення до занять.

Пропонуємо такі шляхи збудження пізнавального інтересу до заняття з формування математичної компетентності:

- пояснення змісту виконуваної роботи («Ляльці ніде спати. Побудуємо для неї ліжко! Яких розмірів воно повинно бути? Для цього потрібно виміряти ляльку!»);

- робота з привабливими об'єктами (улюблені іграшки, персонажі, герої, казки, картинки й ін.);

- зв'язок із близькою дітям ситуацією («У дитини день народження. Коли у вас день народження, хто до вас приходить? До хлопчика/дівчинки теж прийшли гості. Скільки чашок потрібно поставити на стіл для свята?»);

- цікава для дітей діяльність (гра, малювання, конструювання, аплікація й ін.);

- посильні завдання й допомога в подоланні труднощів (дитина повинна наприкінці кожного заняття зазнати задоволення від подолання труднощів);

- позитивне ставлення до діяльності дітей (зацікавленість, увага до кожної відповіді дитини, доброзичливість);

- спонукання ініціативи й ін.

Важливою роботою з підтримки пізнавальної діяльності на математичних заняттях в закладі дошкільної освіти є формування у дошкільників навичок роботи з роздатковим матеріалом. Так, навички роботи з роздатковим матеріалом починаємо формувати із другої половини другої молодшої групи, та бажано їх сформувати до кінця середньої групи:

- дбайливе ставлення до наочного матеріалу;

- самостійна підготовка роздаткового матеріалу до заняття;

- викладання посібників з ліва на право, зверху - вниз, беручи провідною рукою по одному предмету;

- працювати з роздатковим матеріалом на занятті тільки за завданням вихователя.

Навички навчальної діяльності починаємо формувати із середньої групи, бажано до кінця старшої групи сформувати:

- додержувати дисципліни на занятті;

- якщо робота виконується сидячи за столами, зберігаючи правильну поставу;

- обережно вставати й сідати, підходити до дошки;

- піднімати руку, тільки коли знаєш відповідь;

- відповідати в залежності від інструкції вихователя (хором, парами, рядами, тільки хлопчики/дівчата, тільки коли тебе запитують та ін.);

- давати відповіді чітко, голосно, адресуючи всім дітям;

- уважно вислуховувати відповіді інших дітей і вміти їх виправити, не повторюючись (діти швидко вчаться помічати чужі помилки, необхідно це правильно використовувати);
- уміти уважно слухати завдання й осмислювати його;
- виконувати завдання самостійно після вказівки вихователя;
- володіти навичками роботи з роздатковим і демонстраційним матеріалом і ін.

Вагоме місце й значення у формуванні математичної компетентності дошкільника відводиться дидактичним іграм. Гра займає в житті дитини одне з головних місць. У дидактичній грі, завдяки навчальному завданню, прихованому в ігрову форму, дитина ненавмисно засвоює нові математичні знання, застосовує й закріплює їх. Наведемо приклади ігор та зазначимо математичне завдання, що в них можна реалізувати.

Будівельні ігри «Побудуємо ляльці будиночок», «Чия вежа вище?»: закріпити вміння порівнювати предмети по величині; повторити назви й ознаки геометричних фігур.

Рухливі ігри типу «Знайди свій будиночок», «Гаражі», «Знайди секрет»: закріпити знання про геометричні фігури; повторити склад чисел із двох менших; закріпити вміння орієнтуватися в русі.

Настільно-друковані ігри «Збери машину», «Хто де живе?», «Придумай задачу»: повторити назви й властивості геометричних фігур; закріпити вміння визначати положення предметів відносно один одного; закріпити вміння складати й вирішувати арифметичні задачі.

Словесні ігри «Продовж речення», «Назви сусідів»: закріпити вміння порівнювати предмети по довжині, ширині, висоті; повторити послідовність днів тижня (частин доби); закріпити знання числового ряду.

Сюжетні ігри «Магазин», «Ательє», «Почастуємо ляльок чаєм»: закріпити знання грошових знаків; виробити навички вимірювальної діяльності; закріпити вміння встановлювати взаємодозначні відповідності.

Театралізовані ігри «Ріпка», «Теремок», «Веселий рахунок»: закріпити знання кількісної й порядкової лічби; повторити цифри.

Діти грають у найрізноманітніші ігри. Усі види дидактичних ігор є ефективним засобом математичного розвитку дітей, проводяться як на заняттях, так і поза ними, в усіх вікових групах, використовуються в індивідуальній роботі. Ігрові прийоми: сюрпризний момент, правила, змагання, ініціатива, пошук і ін.

У процесі дидактичних ігор й ігрових вправ вирішуються всі види програмних завдань:

- * освітні (дати або повторити математичні знання, сформувати або закріпити вміння, виробити навички);

- * розвивальні (розвивати мислення, пам'ять, уяву, сенсорні здібності, мовлення й ін.);

- * виховні (виробляти особистісні якості — самостійність, акуратність, працьовитість, допитливість і ін.).

Отже, підготовка майбутніх вихователів до формування математичної компетентності дошкільників передбачає опанування науково-теоретичними, психологічними, методичними основами курсу «Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень», засвоєння студентами знань, умінь та навичок організації та проведення різних форм роботи з дітьми дошкільного віку з формування математичної компетентності дошкільників в різних вікових групах; оволодіння вміннями та навичками підбору дидактичного матеріалу в процесі проведення різних форм роботи з дошкільниками для формування елементарних математичних уявлень.

Список використаних джерел:

1. Базовий компонент дошкільної освіти [електронний ресурс]. / Науковий керівник: А. М. Богуш, дійсний член НАПН України, проф, д-р пед. наук; Авт. кол-в: Богуш А.М., Беленька Г.В., Богініч О.Л., Гавриш Н.В., Долинна О.П., Ільченко Т.С., Коваленко О.В., Лисенко Г.М., Машовець М.А., Низковська О.В., Панасюк Т.В., Піроженко Т.О., Поніманська Т.І., Сідельнікова О.Д., Шевчук А.С., Якименко Л.Ю. — К.: Видавництво, 2012. — 26 с. URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/media/doshkilna/bazovij-komponent-doshkilnoyi-osviti-na-sajt-ostatocnij.pdf>.

2. Білан О.І. Програма розвитку дитини дошкільного віку «Українське дошкілля» / О.І. Білан; за заг.ред. О.В. Низковської. — 256 с.

3. Дитина в дошкільні роки: комплексна освітня програма / автор. колектив ; наук. керівник К.Л. Крутії. — Запоріжжя: ТОВ «ЛПС» ЛТД, 2016. — 160 с.

4. Дитина: Освітня програма для дітей від двох до семи років / наук. кер. проекту В.О. Огнев'юк ; авт. кол.: Г.В. Беленька, О.Л. Богініч, Н.І. Богданець-Білоskalенко [та ін.] ; наук. ред.: Г.В. Беленька, М.А. Машовець; Мін. осв. і науки України, Київ. ун-т ім. Б. Грінченка. — К. : Київ. ун-т ім. Б. Грінченка, 2016. — 304 с.

5. Зайцева Л.І. Формування математичної компетентності дітей 4-го року життя: навчально-методичний посібник / Лариса Іванівна Зайцева. — Бердянськ : Видавець Ткачук О.В., 2016. — 156 с.

6. Програми розвитку дітей [електронний ресурс]/ Сайт Міністерством освіти і науки України. URL: <https://mon.gov.ua/ua/osvita/doshkilna-osvita/programi-rozvitku-ditej>.

7. Стандарт вищої освіти України: перший (бакалаврський) рівень, галузь знань 01 – «Освіта/Педагогіка», спеціальність 012 – «Дошкільна освіта». [електронний ресурс]. URL:[https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty /2019/11/22/2019-11-22-012doshkilna-V.pdf](https://mon.gov.ua/storage/app/media/vishcha-osvita/zatverdzeni%20standarty/2019/11/22/2019-11-22-012doshkilna-V.pdf).

8. Теорія та методика формування елементарних математичних уявлень: навч. посіб. / упоряд.: Т.М. Дорошенко, В.В. Мацько – Кременчук: ПП «Бітарт», 2019. – 96с.

9. Фрейлах Н.И. Методика математического развития (краткий курс лекций в опорных конспектах, схемах, таблицах). - М.: Форум, 2015. - 240 с.

10. Щербакowa К.Й. Методика формування елементарних математичних уявлень у дошкільників [електронний ресурс]. Київ: Вища школа, 1996. – 94 с. URL: http://www.d-learn.pu.if.ua/data/users/56/import/sherbakova_k_i_metodika_formuvannya_elementarnih_matematichn.pdf.